

IS DE MODERNE KUNST DOOD OMDAT ZE GEEN ECHO MEER HOORT VAN HAAR PUBLIEK? EN IS DE PREOCCUPATIE MET PUBLIEKSPARTICIPATIE, SOCIALE MIX, KIJKCIJFERS ETC. EEN (VERGEEFSE) POGING OM ALSNOG DIE ECHO OP TE WEKKEN?

Jozef van den Berg die het toneel als plaats van de ‘inauthenticiteit’ achter zich liet. Lotte van den Berg neemt het gebaar van haar vader ernstig. Maar op een eigenzinnige manier. Ze opent haar voorstelling met de ‘vervloeking’ van het theater door haar vader. Ze laat de stem van de vader die afscheid nam en het toneel leeg achterliet, terugkeren via een geluidsopname. Daarna gaat ze nog een stap verder: ze laat acteur Dirk Roofthoofd de toespraak van haar vader ‘naspelen’. Ze laat het meest ‘authentieke’ moment van haar vader ‘imiteren’, ‘acteren’ en dus op een bepaalde manier volledig ‘ontheiligen’. Pas na die ‘ontheiliging’ opent zich een nieuwe mogelijkheid tot het sacrale in de brede zin van het woord. De verhouding vader-dochter die getekend wordt door afwezigheid/terugkeer wordt een beeld van de existentiële menselijke conditie: een afwezigheid die nooit volledig afwezig is en een aanwezigheid die nooit present zal zijn. Met deze formuleringen zitten we dicht bij de mystiek of de negatieve theologie: het zoeken naar god vanuit de leegte en de negatie, vanuit het besef van de onmogelijkheid. “De zoeker zoekt, maar wordt gevonden”, zegt Jozef Van

den Berg op de geluidsband in zijn laatste toespraak tot het publiek. Geloof en zin zijn niet iets wat ‘gemaakt’ of ‘geproduceerd’ kunnen worden, al doet de hele zingevingsindustrie niets anders dan ons dat vertellen. Geloof en zin overkomen ons, vinden ons (of niet).

We zien in *Winterverblijf* niet meer dan de aanzetten tot een ritueel, misschien minder nog: de poging om tot een aanzet te komen. *Winterverblijf* is een voorstelling die de mogelijkheden van de grote zaal wil onderzoeken om intimiteit en kwetsbaarheid te laten verschijnen en zich te laten ontwikkelen. Van den Berg laat haar drie acteurs en twee zangeressen (de klassiek geschoolde Judith Vindevogel en de Tuvaanse boventoonzangeres Sainkho Namtchylak) op het toneel in hun spel en zang op zoek gaan naar iets dat bijna bij voorbaat moet mislukken omdat het niet kan worden afgedwongen, zelfs niet via een ritueel. Misschien komt de actrice die alleen maar stoelen aandraagt en dingen opruimt nog het dichtst bij het authentieke zijn. Er wordt zeer weinig gesproken in deze voorstelling: liggen stilte en zingen dicht bij het gebed dan het spreken? De liederen ontwikkelen zich nooit

tot samenzang: ze blijven aanzet, een soort van ‘ruis’ die zich niet tot een collectieve emotie of een thema vormt. Hetzelfde geldt voor veel van de bewegingen, die vaak in een spasme blijven steken. Desondanks is ‘ritueel’ een sleutelterm bij Lotte van den Berg. De omgang met het banale en het alledaagse spelen daarbij een belangrijke rol. Lotte van den Berg was naar eigen zeggen erg ontroerd door het zien van een in een achterkeuken geïmproviseerde misviering in Mongolië tijdens een barre winter: precies het alledaagse is de plek waar het ‘sacrale’ kans maakt om te verschijnen. Toch trekt ze op het einde van de voorstelling een andere consequentie: de ruimte wordt met stoelen gevuld met de rug naar het publiek. Langzaam vult de ruimte zich met mensen die bidden. De lege ruimte wordt sacraal. De gemeenschap die wordt gevormd doet dat in stilte en gaat ook in stilte weer uiteen. Na enige tijd verdwijnt iedereen en blijft de acteur alleen achter: biddend, hopen, wachtend, of misschien gewoon zittend op een leeg toneel. ©

Herman Teirlinck, *Verzameld Werk 1x*, Manteau, Brussel, 1970
Herbert Blau, *The audience*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1990

Ik heb in een andere context deze thematiek van de (afwezige) gemeenschap uitgewerkt naar aanleiding van de voorstellingen van Needcompany: Erwin Jans, *A broken community*. *On Needcompany*, in: Christel Stalpaert, Frederik Le Roy, Sigrid Bousset, *No beauty for me there where human life is rare*, Academia Press and International Theatre & Film Books, 2007, p. 305-315.

Winterverblijf © Koen Broos

